

Markus Partanen

Referaatti

Green, M. & Donahue, J. 2009. Simulated Worlds: Transportation Into Narratives. Teoksessa Keith D. Markman et al (ed.) Handbook of Imagination and Mental Simulation. Psychology Press: New York, 241–254.

Transportaatio – ohjattua simulointia

Green ja Donahue käsittelevät artikkelissaan kertomusmaailmaan tempautumista eli transportaatiota (transportation), yhtenä mentaalisen simuloinnin muotona. ”We define transportation as an integrative melding of attention, imagery, and feelings, focused on story events.” Muista simuloinnin lajeista transportaatio eroaa siinä, että se on luonteeltaan ohjattua. Kertomuksen vastaanottaja simuloi kirjailijan tai tarinankertojan viitoittamaa reittiä pitkin. Tämän johdosta transportaation herättämät tunteet ja mielikuvat ovat usein elävämpiä ja voimakkaampia kuin henkilön itse yksinään muodostamat. (Green & Donahue 2009, 241, 251.)

Kun kertomus tempaa lukijan mukaansa, voi ajantaju kadota ja ympäristön ärsykkeet hälvetä mielestä. Lukija voi itkeä ja nauraa kertomuksen käännteissä, eläytyä kerrottuun. Transportaatio kuuluu kertomuksen logiikkaan. Hahmot, tapahtumien käännteet, alku ja loppu sykähdyttävät. Transportaatiota ei ilmene ainoastaan kirjallisten esitysten yhteydessä, myös filmatut ja kuullut narraatiot vaikuttavat ihmiseen samalla tavoin. Sillä onko kertomus faktaa vai fiktiota ei ole myöskään vaikutusta. (Green ym. 2009, 241–242.)

Tempauduttuaan kertomuksen syövereihin lukijat reagoivat tarinan tapahtumiin kuin olisivat itse niissä mukana. Tämä voi ilmetä muun muassa säikähdyksinä, tarinan käännteisiin liittyvänä ongelmanratkaisuna, vaihtoehtoisten loppujen kuvitteluna ja niin edelleen. Tempautuminen on miellyttävä tila, minkä vuoksi sitä tavoitellaankin kertomuksia kuluttamalla. Mielihyvä tulee siitä, että kertomuksen kautta vastaanottaja jättää hetkiseksi reaali maailman taakseen, minkä johdosta kuluttava itsetarkkailu ja -kritiikki vähentyvät hetkellisesti. Vastaanottaja ikään kuin unohtaa itsensä. (Green ym. 2009, 242.)

Transportaatiolla on yhteisiä ja erottavia piirteitä muiden mentaalisen simuloinnin muotojen kanssa. Esimerkiksi empatia ja transportaatio hyödyntävät samoja mielen prosesseja, kuten kykyä asettua toisen ihmisen asemaan. Ohjatulla simulaatiolla onkin maltillinen positiivinen korrelaatio empatian kanssa. Näin on myös transportaation ja yleisen kokemuksiin uppoutumisen kanssa. On todettu, että

transportaation yhteydessä aivoissa aktivoituvat samat aivoalueet kuin niin sanotun mielen teorian yhteydessä. Mielen teoriolla tarkoitetaan psykologiassa ihmisen kykyä ajatella toisen ajatuksia, käsittää, että muillakin ihmisillä on oma mieli. (Green ym. 2009, 243, 245.)

Transportaation keskeinen komponentti on kerronnan ohjaamana syntyneet visuaaliset mielikuvat. Transportaatio yhdistää mielikuvat ja tarinaan sisältyvät käsitykset ja uskomukset. Tähän perustuu kertomusten retorinen voima. Transportaation herättämät mielikuvat vastaavat psyykkisesti suoraan tosielämän kokemuksia. Transportaatiolle on ominaista kokonaisvaltainen kerrottuun eläytyminen, jossa arvioinnin osuus on vähäistä. Tosielämässä koetun kanssa ero on siinä, ettei kertomusten kautta simuloitu muutu suoraksi toiminnaksi. (Green ym. 2009, 244–245)

Transportaatio syntyy lähes itsestään, mutta ei kuitenkaan täysin automaattisesti. Kertomus on vastaanotettava jollain tavoin, esimerkiksi lukemalla tai kuuntelemalla. Kaikki kertomukset eivät myöskään tempaa mukaansa, herätä eläviä mielikuvia, tunteita ja kokemuksesta mukana olemisesta. Transportaation lopettaminen onkin helpompaa kuin sen aloittaminen. Transportaation kokemiseen vaikuttavat monet tekijät, kuten kertomuksen laatu, vastaanoton ympäristö, yksilön taipumukset ja tavoitteet. Näitä tekijöitä on tutkittu ja hahmotettu laboratoriokeiden avulla, ja on havaittu, että ”hyvin kirjoitetut” ja ”hyvin strukturoidut” kertomukset synnyttävät vahvemman transportaation kokemuksen kuin huonosti kerrotut tarinat. Bestsellerit ja klassikot vetävät mukaansa kertomuksen maailmaan väkevämmin kuin esimerkiksi psykologien itsensä koetilanteita varten kirjoittamat kertomukset. On havaittu myös, että loogisen kertomusrakenteen rikkominen vähentää tempautumista, kun taas vieraannuttava, automatisoituneita todellisuuden hahmotustapoja purkava kieli, lisää sitä. Myös kertomuksen aihepiirin tuttuus ja läheisyys helpottavat tarinamaailmaan tempautumista. (Green ym. 2009, 245–246.)

Yksilöllisiä eroja esiintyy. Jokaisella ihmisellä on yksilöllinen transportaatioalttius. Sukupuolet eivät eroa alttiudessa toisistaan, mutta eroja on siinä, millaisiin tarinoihin tempaudutaan mukaan helpommin. Alttiuden laatu on sama, mutta suunta eri. Kertomuksen vastaanottajan tavoitteet vaikuttavat niin ikään. Transportaatio on vahvempaa, jos lukija on voinut itse valita lukemansa kertomuksen. (Green ym. 2009, 246–247.)

Vaikka transportaatio syntyy kertomuksen kautta, sen vaikutus ei rajaudu vain kertomukseen ja sen kuluttamiseen. Transportaation kautta voidaan vaikuttaa uskomuksiin, arvoihin ja asenteisiin esimerkiksi kertomuksen henkilöihän samastumisen kautta. (Green ym. 2009, 248.)

”Transportation is also likely to lead to real-world belief change; transported individuals learn from the experiences of characters and may integrate the lessons from story events into their own belief systems.” (Green ym. 2009, 251.)

Tässä fiktio ja nonfiktio eivät eroa toisistaan. Kertomuksen herättämää mielen vaikutusta voidaan hyödyntää ja hyödynnetäänkin erilaisina sovelluksina esimerkiksi mainonnassa, terveysvalistuksessa ja politiikassa. Kiinnostavaa on myös transportaation yhteys sosiaalisiin taitoihin. On havaittua, että sillä, että vastaanottaja ymmärtää kertomuksen hahmojen näkökulmaa, on yhteys reaali maailman toisten ihmisten näkökulmien ymmärtämiseen. Tämä johtaa ajatukseen, että fiktiokertomusten lukeminen voisi parantaa sosiaalisia taitoja. Tutkimuksessa onkin todettu, että elämänmittainen kaunokirjallisuuden lukuharrastus näyttäisi olevan yhteydessä tavanomaista parempiin sosiaalisiin taitoihin, kuten toisten ihmisten mielen tilojen hyvään tunnistamiseen. (Green ym. 2009, 247–248.)

Transportaatiolla on vaikutuksensa myös oman minuuden tuntemiseen. Niin kuin transportaatio tekee yksilön avoimeksi maailmalle ja uusille asenteille ja uskomuksille, sama efekti syntyy myös omaa minuutta kohtaan. Transportaation kautta lukijalle voi avautua uusia teitä ymmärtää, millainen minä olen ja millainen minä voisin olla. Kertomuksen hahmojen kautta lukija voi kuvitella vaihtoehtoisia minuuksia, rooleja ja saada hahmojen elämäntarinoiden kautta motivaatiota myös oman elämän tavoitteiden ja tulevaisuuden suunnitelmien toteuttamiseen. Kirjailijan ohjaaman simulaation kautta lukijalle avautuu uusia näkökulmia, joista käsin nähdä itse uudessa valossa. Etäännytetyn kertomuksen kautta myös vaikeiden elämäntilanteiden, kuten rakastetun kuoleman tai avioeron, käsittely hoituu psyykkisesti turvallisella tavalla. (Green ym. 2009, 249.)